

מוזיקה

מתוך האופרה "מדינת היהודים". הצד הטראגי שמאחורי המיתוס
צילומים: Steven Pisano

יידיש לאנגלית, מהוררת ועמוקה מבחינה רוחנית, כתובה בשפה מוזיקלית לא צפויה, מרתקת ורגשית באופן ישיר, נכתב באתר הפרס היוקרתי "יוכל הימים היו סגולים" מציב את השירים ביידיש ובאנגלית בתוך מעגל מוזיקלי הנע בחיפוש אחר הנשגב תוך בחינת הערגה, היופי והמולת החיים.

החיים בצל המוות

לא מעט מהשירים באלבום עוסקים בשאלת החיים בצל המוות. "כל השאלות האלה על חיים ומוות, הניסיון למצוא משמעות לחיים, הם הגרעין של לא מעט מהמוזיקה שלי", מסביר ויזר "המוזיקה גורמת לי להרגיש שיש בחיים דברים שהם גדולים יותר מאשר החיים עצמם. זה דומה לקריאה בתורה שהתחלתי בשנה שעברה, מדובר בחוויה רוחנית, לא דתית. לנסות ולמצוא איוו אמת קיומית, כשחלק גדול מכך הוא לחשוב על החיים, על כמה הם חמקניים, וזה משהו שאנחנו צריכים ללמוד ולהשלים איתו. בשבילי הדרך לאותה השלמה עיר ברת דרך השירה. שירה שמצליחה להתמודד עם המרחב העדין הזה שבין חיים למוות, עם השבריריות הזאת, הפגיעות הגדולה, המשמעות הזו של החיים על הקצה שעוורות לנו למצוא משמעות במה שקורה לנו".

באלבום יש גם תשוקה גדולה ואהבה, כפי שזו מתוארת בשיר Longing של רחל קורן. "מבחינתי מדובר לא רק בשיר נפלא המתאר את הערגה הגדולה שחשה אשה למאהב שלה, אלא בגילוי המדהים הזה בנוגע ליידיש", הוא מסביר "אותה שפה שסבא וסבתא שלי השתמשו בה כדי לספר את הסודות שלהם בלי שנבין שהיא גם שפה של שירה אירוטית. אירוטיקה שמבחינת רבות נוגעת לכל כך הרבה שאלות שאני מתמודד איתן כיום, כיהודי מתבולל החי בניו יורק של המאה ה-21. הרי כשאני חנו חושבים על היידיש, מה שעולה למרבית האנשים בראש זה או הבדיחות וההומור או שפת השט עטל של היהודי הפשוט – ופה אפשר לראות עד כמה מדובר בשפה עשירה הרחוקה מאותם סטריאוטיפים נפוצים. זאת שפה שמתמודדת עם כל אותן שאלות של אהבה וערגה, חיים ומוות,

ויזר צילום: Jennifer Rodewald

שלוש שנים אחרי שהצטרף לשיעור הראשון שלו, הוא כבר תרגם את כל מה שלמד לאלבום שיצא ב-2019, And all the days were purple. תשעה עיבודים מוזיקליים לשירים ישנים ביידיש, ששרה הזמרת האמריקאית אלייזה בג. אלו יצירות שנעות בין יידיש לאנגלית ושחודרות ללב כמו ניגון יהודי מתפילת "כל נד"ר" בערב יום כיפור. האלבום היה מועמד השנה לפוליצר בקטגוריית המוזיקה. "וויזר יצירה מוזיקלית שמשלבת בין

הנבדלים ביניהם בזמן, מרחב ותפישות פוליטיות שונות". היום, השפה כבר מתגלגלת לו על הלשון. "זה מעניין כי אף פעם לא הייתי טוב בלימודי שפות", הוא אומר. "כשלמדתי עברית בתור ילד קטן לא התחברתי לזה, ובקולג' למדתי גרמנית ושנאתי כל רגע. אלא שליידש התחברתי מהרגע הראשון. יש אימרה ביידיש שאומרת שהיידיש מדברת בפני עצמה, אבל את העברית במקרה שלו היידיש גם שרה.

שבמנהטן. "המכון נמצא כמה בלוקים מהדירה שבה גדלתי, אבל לא ידעתי על קיומו", הוא אומר. "הם חיפשו מישור מבחון שיעזור להם להנגיש את המכון לכמה שיותר אנשים". כמה חודשים לאחר מכן החליט ויזר להצטרף לשיעורי היידיש שמציע המכון. "היידיש היתה בשבילי כמו שיבה הביתה", הוא נוכח. "כמו חזרה לעולם יהודי שמעולם לא הייתי מודע לקיומו. עולם שבו שפה, היסטוריה ותרבות יכולים לאחד יהודים

והרביעי כבר יכולים להתייחס לזהות האמריקאית שלהם כדבר מובן מאלין. אני יכול לחקור את קשת הזהויות שלי ושל משפחתי בצורה הרבה יותר פתוחה וביקורתית". מגיל צעיר מנגן ויזר בגיטרה ובפסנתר. את התואר הראשון הוא עשה בלימודי מוזיקה באוניברסיטת ייל. תואר שני למד בתיאוריה של המוזיקה והלחנה באוניברסיטת ניו יורק. ב-2016 הוא קיבל הצעת עבודה ממכון החקר היידישי YIVO

צח יוקד

לפני כשנתיים החליט המוזיקאי האמריקאי אלכס ויזר ללמוד את התנ"ך מהתחלה. "הרגשתי צורך פנימי לחזור לזה מחדש, להבין יותר טוב את התורה", אומר ויזר בראיון מדרתו בניו יורק. "אני לא מאמין בתנ"ך כהוכחה לקיום אלוהים. מבחינתי מדובר בטקסט רחוק, תרבותי, שהחשיבות הגדולה שלו נובעת מהמשמעות שהענקנו לטקסטים האלה במשך דורות על גבי דורות. בשבילי ליהדות היא צינור לחיפוש משמעות במובן הרחב של המילה". ויזר בן 30, יליד ניו יורק, בן להורים יהודים בעלי חברת הדפסה. "אבא שלי היה משוגע על שרימפס, לובסטר וקוטלי חזיר, מאכלים שאמא שלי והמשפחה שלה לא נגעו בהם", הוא מספר. ב-1880 ההורים של סבי היגרו ממזרח אירופה, אבל אף פעם לא דיברו על זה בבית יותר מדי. כששאלתי אמרו שהחיים במזרח אירופה היו קשים, שאנחנו יהודים וזהו פחות או יותר". לדבריו, "כש בני הדור הראשון של היהודים הגיעו לארצות הברית הם בעיקר היו צריכים להשאיר את הגלות מאחור ולנסות ולהיות כמה שיותר אמריקאים. בני הדור השלישי

הרכב Bang On A Can מבצע מיצירותיו של ויזר. "חיפוש אחר הנשגב" צילום: Tom Steenland

"היידיש היתה בשבילי כמו שיבה הביתה"

אחרי שהתגלגל לעבוד במכון החקר היידישי במנהטן, התאהב המוזיקאי האמריקאי אלכס ויזר בשפה היהודית והתחבר דרכה לשורשיו. מאז שהיה מועמד השנה לפרס פוליצר, ולהעלות אופרה על הרצל

מספקת הזדמנות ייחודית להתמור" דד עם כל אותן שאלות ובאותו זמן להיות מחובר לזהות היהודית וההיסטורית של צעירים כמוני". אחרי שהתחבר דרך היידיש לזהותו היהודית, החליט ויזר לנ" סות לחקור גם את הציונות באמ" צעות המוויקה. בסוף 2019 עלתה האופרה "מדינת היהודים" (State of the Jews), שבה הוא מגולל את סיפורו של חוזה המדינה בני" מין זאב הרצל. האופרה היתה אמורה להיות מוצגת ברחבי אר" צות הברית, עד שהגיעה הקורונה ועצרה הכל. "לפני חמש שנים פג" שתי באירוע חברתי צעיר יהודי, בן קפלן, מספר ויזר. "עד או היו לי מעט מאוד חברים יהודים, ובר" גע שפגשתי את בן נוצר בינינו חי" בור מייד דרך כל אותם נושאים יהודיים ששנינו התעניינו בהם". אחד מאותם נושאים היה הזהות הציונית. "הוא סיפר לי שתמיד היה לו חלום לכתוב אופ" רה על הרצל", הוא מוסיף. הם ב" קשו לחשוף את הצד הטראגי מאחורי המיתוס, את חוסר האמון של החברים לתנועה הציונית, את המחלה שגרמה למותו בגיל 44 ובעיקר את הנישואים הכושלים עם יוליה.

**"בזמן העבודה על
האופרה פגשתי אנשים
שאמרו שהחזון של
הרצל בנוגע לציונות
הוא פרויקט שעדיין לא
הסתיים. אני מתחבר
לכך. הסיפור של ישראל
הוא סיפור נפלא, אבל
הוא גם סיפור לא גמור
על מדינה שצריכה
להיות טובה יותר"**

כמי שכתב אופרה על הרצל,
מה היחס האישי שלך בנוגע לר"
עיון הציוני?

"הציונות היתה תנועה
מדהימה ומרתקת, אבל הגיע הז'
מן למצוא טרמינולוגיה חדשה
שתאיר את מערכת היחסים בין
ישראל לגולה במציאות העכש'
ווית. אני אוהב את ישראל, יש לי
חברים ישראלים ואני מעורב
בתרבות מעבר לחוויה שלי
כיהודי בניו יורק. אבל כל אחד
משתמש היום במונח 'ציונות'
במשמעות שונה מבחינה אישית
ופוליטית, ולכן יש משהו לא
בריא בשימוש בה. יש כאלה שבי'
שבילם המשמעות של להיות
ציוני זה לתמוך ברעיונות של
הליכוד. בשביל אחרים, כמוני,
המשמעות היא לתמוך ברעיון
שתי המדינות.

"בזמן העבודה על האופרה
פגשתי אנשים שאמרו שהחזון
של הרצל בנוגע לציונות הוא
פרויקט שעדיין לא הסתיים. אני
מתחבר לכך. הסיפור של מדינת
ישראל הוא סיפור נפלא על
מדינה שהגיעה להישגים
מדהימים, אבל הוא במידה רבה
גם סיפור לא גמור על מדינה
שצריכה להיות חופשייה יותר
וטובה יותר".